

ОРГАНИ ПОСТУПКА СТЕЧАЈА

Стечај, као начин престанка инсолвентне организације удруженог рада, је сложен правни институт. Разноврсни су и бројни односи који се морају расправити у поступку стечаја да би се остварио циљ стечаја. Тек са расправом свих ових бројних и разноврсних односа остварује се циљ стечаја — престаје да постоји инсолвентна организација. Поступак стечаја је судски поступак а спроводе га органи стечајног поступка. Органи стечајног поступка су: стечајно веће, стечајни судија, стечајни управник и на одређени начин одбор поверилаца. Стечајни органи врше све послове у вези са поступком стечаја — преузимају права органа управљања дужника, управљају дужниковим средствима, преузимају овлашћења заступника и пуномоћника дужника итд. Послови органа поступка стечаја су веома значајни за законито и брзо спровођење и окончање поступка престанка инсолвентне организације удруженог рада, односно извршење над свим средствима којима располаже инсолвентна организација и њихово распоређивање на организације и лица — непривилеговане повериоце организације стечајног дужника.

Предмет нашег разматрања ће бити следећа питања: 1. органи поступка стечаја, 2. надлежност органа поступка стечаја и 3. међусобни односи органа поступка стечаја.

1. ОРГАНИ ПОСТУПКА СТЕЧАЈА

Стечајни поступак је судски поступак. Њега води суд (стечајни суд). У стечајном суду орбазују се органи поступка стечаја који врше све послове у вези са поступком. Они могу бити обавезни и факултативни. Обавезни органи су: стечајно веће, стечајни судија и стечајни управник. Факултативни орган је одбор поверилаца.

У оквиру овог одељка ће бити разматран правни положај органа поступка стечаја. Пре него што пређемо на разматрање правног положаја органа поступка стечаја, сматрамо потребним да, макар у најкраћим цртама, кажемо нешто о стечајном суду.

а) Стечајни суд

Поступак стечаја спроводи надлежни суд на чијем је подручју седиште инсолвентне организације удруженог рада. Пошто је поступак стечаја судски поступак, то је он, као и други судски поступци,

регулисан савезним законодавством. Организација и стварна надлежност судова у нашем позитивном праву регулисани су републичким и покрајинским законима. Обзиром на различито регулисање организације и надлежности судова у републичким и покрајинским законодавствима, то поступак стечаја у нас спроводе следећи судови: окружни привредни судови (у СР Србији, САП Косово, СР Црној Гори, СР Хрватској и СР Македонији), виши привредни судови — тамо где не постоје окружни привредни судови (у СР Босни и Херцеговини и у САП Војводини) и основни судови (у СР Словенији). Међутим, без обзира на то који га суд спроводи, у поступку стечаја примењују се јединствена правила за целу земљу.

У нашем предратном праву за отварање и вођење поступка стечаја био је надлежан окружни суд, на чијем подручју је дужник имао своје предузеће, или ако га није имао где је имао своје пребивалиште (§ 62.). У случајевима када се стечај отварао над имовином трговца, над трговачким заоставштинама или трговачким друштвима и привредним, односно господарским задругама био је надлежан трговачки суд, а тамо где није било овог суда трговачко одељење окружног суда на чијем се подручју налази седиште предузећа или пребивалиште трговца односно друштвено седиште (§ 63.). Питање судске надлежности за спровођење поступка стечаја слично је решено и у аустријском праву (§ 63 — 65. Konkursordnung). За спровођење поступка стечаја стварно је надлежан окружни суд. Када се поступак стечаја спроводи над трговцем или трговачким друштвом надлежан је трговачки суд на чијем подручју дужник има своје предузеће, а ако га нема, онда суд где има своје пребивалиште и најзад суд на чијем се подручју налази дужникова имовина.

У француском праву, за спровођење поступка стечаја над трговцем надлежан је трговачки суд. Суд више инстанце је надлежан за остале случајеве (чл. 5. алинеја 7. Закона од 13 јула 1967.). Што се тиче месне надлежности, у француском праву надлежан је суд на чијој територији дужник има главно седиште, или ако је у питању правно лице седиште, или, у недостатку седишта у Француској, суд на чијој се територији налази главна управа (чл. 1. Dekreta od 22 decembra 1967.).

б) Стечајно веће

Стечајно веће је састављено од тројице судија, од којих је један председник већа. Судија — поротник не може бити члан стечајног већа. Разлога за то има више. Прво, стечајни поступак је сложен тако да се од судија тражи одређено знање које, по правилу, имају професионалне судије. Као главни орган поступка стечаја, који је непосредно и активно ангажован у свим стадијумима поступка, стечајно веће одлучује о најважнијим питањима поступка. Његова овлашћења су, по свом обиму, широка. Друго, обзиром на начело хитности и економије поступка стечаја, састав стечајног већа треба да буде такав да гарантује да ће се стечајно веће састати према по-

треби — у свако доба, што је тешко изводљиво када су у питању судије-поротници. Стечајно веће се може образовати или годишњим распоредом послова, или од случаја до случаја.

в) Стечајни судија

У одлуци о покретању претходног поступка, стечајно веће именује стечајног судију. Стечајни судија је судија појединац суда који спроводи поступак стечаја. За стечајног судију не може бити изабран судија — поротник. Обзиром на то да стечајни судија има значајну улогу у поступку стечаја, за успешно обављање послова везаних за ову функцију стечајном судији је потребна одређена стручна спрема и пракса. Јер, стечајни судија обавља све послове у поступку стечаја чија важност није толика да захтева састајање и одлучивање стечајног већа. Или, стечајни судија обавља све послове у поступку стечаја, а стечајно веће само оне који су законом изричито одређени као послови стечајног већа. У сарадњи са стечајним управником, над чијим пословањем врши надзор, стечајни судија предузима све потребне радње за законито, успешно и брзо спровођење и окончање поступка стечаја. С друге стране, остварење начела хитности и економичности поступка стечаја, поред осталог, подразумева стално присуство судије и његово редовно, свакодневно, контактирање са стечајним управником.

Стечајни судија не може бити члан стечајног већа зато што се те две функције међусобно искључују. Према одредби члана 73. Закона о санацији и престанку организација удруженог рада (у даљем тексту Закона о санацији), против одлуке стечајног судије приговор стечајном већу могу поднети стечајни управник, одбор поверилаца, односно повериоци. Нема никаквог смисла да стечајни судија решава о истој ствари у оквиру својих овлашћења и по праву надзора — као члан стечајног већа. Каква би могла бити одлука стечајног већа (чији је члан стечајни судија) поводом приговора овлашћених лица на закључке и упутства стечајног судије? У вези са њеном исправношћу увек би постојао траг сумње. Стечајни судија не може бити члан стечајног већа само у случају кад се поступак стечаја спроводи над организацијом удруженог рада где је он као судија односног суда одређен за стечајног судију. Али, он ће моћи да буде члан стечајног већа у поступку стечаја над другом организацијом удруженог рада где није одређен за стечајног судију.

Обзиром на функцију коју има у поступку стечаја, а и у складу са одредбама члана 71. Закона о парничном поступку, стечајни судија не може бити члан парничног већа у парници где се као тужилац појављује организација удруженог рада — стечајни дужник.

Своју функцију стечајни судија остварује као судија појединац. То значи да судија лично и непосредно обавља све послове у оквиру законом датих овлашћења. Ово питање је другачије било решено у нашем предратном праву. Одредбом параграфа 85. став 1. Стечајног закона од 1929. год., стечајни суд је одређивао једног заменика стечајном судији који је, у случају спречености стечајног судије, вршио послове из надлежности стечајног судије.

У случајевима када за то постоје оправдани разлози, предвиђени Законом о парничном поступку (чл. 71-75.), стечајни судија може бити заузет а на његово место постављен други судија.

2) *Стечајни управник*

Стечајни управник је значајан орган поступка стечаја. Слободно се може рећи да је постојање овог органа предвиђено у свим законодавствима која регулишу институт стечаја. У француском стечајном праву, обзиром на прихваћено начело самосталности поверилаца, стечајни управник (*syndic*) има специфичан правни положај. Према члану 532. *Code de commerce* од 1807. године, стечајни управник представља заједницу поверилаца. И према одредби члана 13. алинеја 1. Закона од 13 јула 1967. године, пресуда којом се проглашава ликвидација добара конституише повериоце у заједницу коју представља стечајни управник. Пошто је стечајни управник представник заједнице поверилаца, то повериоци имају утицај на избор стечајног управника.

У немачком стечајном праву, стечајни управник (*Konkursverwalter*) је централна фигура поступка стечаја. Стечајног управника именује суд. Стечајни управник је, по правилу, приватна особа (углавном правни заступник), који има ова својства највишег службеника, ограничавајући се на конкретан поступак. То се може закључити и из његових законских овлашћења. Он надгледа све учеснике у поступку стечаја (заједничког дужника и све повериоце).

Стечајни управник, као орган поступка стечаја, био је предвиђен и у нашем предратном стечајном праву. Према Стечајном закону за Хрватску и Славонију од 1897. године, Стечајном закону за Босну и Херцеговину од 1883. године и према Стечајном закону — Законски чланак XVII од 1981. године за подручје Бачке, Барање и Баната, стечајног управника је именовао стечајни суд, по правилу из редова адвоката са подручја суда. Стечајни управник је био заступник заједнице поверилаца и управник имовине над којом је био отворен поступак стечаја. Према српском Законнику о стечајном поступку од 1861. године није постојао стечајни управник, већ су послове које, по правилу, врши овај орган обављала два органа именована решењем о отварању стечаја: старалац у стечају и бранилац у стечају. Старалац је био дужан да присуствује попису дужникове имовине, да исту прими после извршеног пописа од извршне власти, да примљену имовину чува као добар домаћин. Под надзором суда и поверилаца, бранилац у стечају правно се старао о дужниковој имовини. То значи „да српско стечајно право старање о стечајној имовини дели између два лица, додељујући једном стварно старање а другом правно”.¹⁾

Стечајним законом од 1929. године био је предвиђен управник стечајне масе. Управника стечајне масе постављао је суд. Управнику је поверавана управа над имовином стечајног дужника, као и врше-

¹⁾ Митровић, др. В.: Стечајно право, Београд, 1926. год, стр. 198.

ње одређених правних радњи стечајног дужника — од дана отварања стечаја.

У нашем позитивном праву стечајног управника именује стечајно веће одлуком о отварању поступка стечаја. Против дела одлуке о отварању поступка стечаја стечајног већа о одређивању стечајног управника жалба није дозвољена. Може се поднети само приговор. Оваквим решењем доприноси се остварењу начела хитности поступка стечаја. Стечајни управник под надзором и уз консултовања са стечајним судијом обавља већину послова поступка стечаја. То је оперативни орган у поступку стечаја, са посебним правима, дужностима и правним положајем. Напред изнето указује на то, да је стечајни управник важан орган у поступку стечаја који од почетка, од тренутка отварања поступка, треба да учествује у поступку. Делатност стечајног управника у поступку стечаја је веома обимна и значајна — усмерена на законито и брзо окончање поступка. Лице које се именује за стечајног управника мора да испуњава услове предвиђене законом. Ови услови би требали да обезбеде да стечајни управник успешно обави поверене задатке.

За стечајног управника може бити изабрано лице које има одговарајућу стручну спрему, које је савесно, марљиво, морално-политички подобно. Који ће профил стручњака бити потребан за успешно обављање поверених задатака од стране стечајног управника зависи од конкретних околности. Тако на пример, ако је у питању уновчавање стечајне масе која је знатне вредности и сложена по објектима погодније је да се за стечајног управника изабере дипломирани економиста. Или, ако је у питању поступак стечаја где постоји читав низ правних проблема а уновчавање стечајне масе је релативно лако — без већих тешкоћа, за стечајног управника треба изабрати дипломираног правника итд. Приликом избора стечајног управника стечајно веће треба да поступа обазриво. Јер, стечајни управник даје тон, димензије поступку стечаја. Ако је он стручан, марљив, савестан и експедитиван у раду — то ће у великој мери допринети ефикасности у вођењу поступка стечаја. Одредбама члана 79. Закона о санацији одређује се круг лица која не могу бити изабрана за стечајног управника.

Пошто даном отварања поступка стечаја радници који су удружили рад код организације удруженог рада — дужника престају да врше право управљања а истовремено престају и овлашћења заступника и пуномоћника инсолвентне организације и прелазе на стечајног управника, то за стечајног управника не може бити бирано лице које не може бити именовано нити, пак, вршити дужност инокосног пословодног органа, односно председника колегијалног пословодног органа.

За инокосног пословодног органа, односно председника колегијалног пословодног органа, према одредби члана 511. став 1. Закона о удруженом раду, не може да буде именовано, нити може да врши послове из делокруга овог органа лице које је осуђено на безусловну казну затвора за кривично дело извршено са умишљајем против основа социјалистичког самоуправног друштвеног уређења и безбедности земље, против привреде, против права самоуправља-

ња, против друштвене својине или против службене дужности. Исто важи и за лице које је са умишљајем учинило друго кривично дело, осим наведених кривичних дела, ако је за такво кривично дело осуђено безусловно на казну затвора најмање три године (чл. 511. ст. 2 ЗУР).

За лица осуђена за кривична дела из члана 511. став 1 Закона о удруженом раду забрана траје 10 година, а за лица осуђена за друга кривична дела забрана је 5 година од дана издржане, опростене или застареле казне.

Обзиром на то да стечајни управник рукује и располаже друштвеним средствима дужника, то за стечајног управника не може да буде изабрано лице према коме је правоснажном судском пресудом изречена мера безбедности, односно заштитна мера забране вршења одређене делатности у погледу самосталног располагања и руковања друштвеним средствима — док траје та мера.

Ради адекватне заштите дужникових поверилаца, за стечајног управника не може да буде бирано лице које је било у радном односу у организацији удруженог рада — дужнику, или у радном односу у радној заједници која је обављала административно-стручне, помоћне и њима сличне послове за организацију над којом је отворен поступак стечаја. Претпоставља се да лице које је као радник — самоуправљач могло непосредно на збору, или референдуму, или као делегат у органу управљања да учествује у доношењу одлука које су довеле до негативних последица у економско-финансијском пословању организације — дужника, односно лице које је у радној заједници обављало административно-стручне послове за дужника и на тај начин дошло до одређених сазнања у вези са пословањем дужника — може да злоупотреби своја сазнања, односно овлашћења која има као стечајни управник у циљу прикривања неправилности у пословању дужника које су довеле до отварања поступка стечаја над дужником.

За стечајног управника не може да буде изабрано лице на чијој страни стоји неки од разлога за изузеће који су предвиђени одредбама члана 71. Закона о парничном поступку. Зато приликом именовања стечајног управника, стечајно веће мора да води рачуна о томе да за стечајног управника не може да буде изабрано лице за које постоје оправдани разлози за изузеће. У том смислу, не може да буде именовано за стечајног управника лице које је поверилац организације — дужника. Пошто на рочишту за испитивање потраживања, поред осталих, учествује и стечајни управник који је дужан да се о сваком пријављеном потраживању одређено изјасни да ли га признаје или оспорава, то би постојала оправдана сумња у његову објективност приликом испитивања и признавања његовог потраживања. У нашој правној литератури постоји и супротно схватање. По овом схватању нема разлога нити законске сметње да се за стечајног управника постави и неки од поверилаца — физичких лица. Питање избора стечајног управника из редова поверилаца — правних лица „практично и не постоји, јер стечајни управник може бити само физичко лице. Према томе питање се може поставити само у случа-

ју ако се међу повериоцима налазе и физичка лица. Сматрамо да такво лице може бити постављено за стечајног управника”.)

Лице одређено за стечајног управника није дужно да прихвати вршење функције стечајног управника. Ако му вршење функције стечајног управника не одговара, или сматра да је са успехом не може обавити, он је може одбити (чак и без навођења разлога који га за то опредељују); без обзира на то да ли је или није и формално-правно — у одлуци о отварању стечаја — одређен да је обавља.

И поред тога што приликом избора стечајног управника стечајно веће поступа савесно — ценећи његову стручност, морално-политичку подобност итд., могући су случајеви да стечајни управник не може успешно да испуњава своје обавезе, или да приликом вршења својих овлашћења нанесе штету стечајној маси, или да се за околности које доводе у сумњу непристрасност стечајног управника сазна после његовог именовања итд. Приликом наступања неког од наведених случајева стечајно веће може применити и санкцију смењивања са дужности стечајног управника. Предлог за смењивање стечајног управника могу поднети: стечајни судија, одбор поверилаца, заинтересована лица (повериоци), а може га сменити и стечајно веће по службеној дужности.

Обзиром на значај који стечајни управник, као орган, има у поступку стечаја, то он има право да тражи своје смењивање са дужности стечајног управника — ако сматра да не може са успехом да обавља своје обавезе, или је у обављању своје функције наишао на препреке објективне или субјективне природе (на пример, болест, сазнање за чињеницу која представља разлог за изузеће и сл.). У овом случају стечајно веће би требало да уважи захтев стечајног управника и разреши га дужности. Не може се од њега очекивати успех у извршењу обавеза ако он то не жели да ради. Стечајни управник ће бити дужан да остане на својој дужности до постављања новог стечајног управника.

Послови које обавља стечајни управник су обимни, сложени и веома значајни за успешно и брзо спровођење и окончање поступка стечаја. Зато је законом изричито предвиђено право стечајног управника на награду за рад и на накнаду нужних трошкова. Награда за рад стечајног управника се одређује, по правилу, унапред — у паушалном износу. Износ награде одређује стечајно веће у зависности од обима послова и потребног рада за успешно спровођење и окончање поступка стечаја. Уколико стечајно веће није у могућности да унапред процени обим послова које стечајни управник треба да изврши од тренутка отварања поступка стечаја па до његовог окончања, а самим тим ни потребни рад стечајног управника за успешно окончање поступка стечаја, оно може, изузетно, да износ награде одреди и накнадно. У току поступка стечаја стечајном управнику се може исплатити највише 30 посто од укупног износа награде за рад до закључења поступка стечаја. Износ до 30 процената од утврђене награде стечајни управник може да прима периодично. Остатак награде стечајни управник ће моћи да наплати тек после

2) Биро, З. — Шурлан, П.: Коментар Закона о санацији и престанку организација удруженог рада, Београд, 1980. год., стр. 110.

окончања поступка стечаја. Овакав начин одређивања висине награде и њене исплате стечајном управнику треба да допринесе остварењу начела хитности и економичности стечајног поступка. Оваквим начином награђивања стечајни управник се стимулише да поверене послове у поступку стечаја обави што квалитетније, да не одуговлачи са извршењем својих обавеза а самим тим и поступка стечаја. Што се пре буде окончао поступак стечаја, то ће стечајни управник пре наплатити унапред одређени новчани износ на име награде. Стечајни управник има право и на накнаду нужних трошкова. Под нужним трошковима подразумевају се издаци које је стечајни управник учинио из својих средстава, а које је имао у вези са пословима из своје надлежности. Говорећи о накнади нужних трошкова не можемо а да не истакнемо став наше судске праксе којим се доприноси адекватној, правичној исплати нужних трошкова стечајном управнику. По мишљењу наше судске праксе, стечајни управник, који је у исто време и адвокат по професији, нема право на накнаду трошкова за заступање по адвокатској тарифи зато што су ти трошкови обухваћени износом награде и накнаде нужно учињених трошкова и издатака који му припадају као стечајном управнику³⁾. Стечајни управник може наплатити нужне трошкове одмах по обављеном послу у вези са којим је трошак настао.

Наградом за рад, као и накнаду нужних трошкова, стечајни управник може наплатити из стечајне масе само уз одобрење стечајног судије. Новчани износи одређени на име награде и накнаде нужних трошкова стечајном управнику представљају трошкове поступка стечаја. Зато се ови износи издвајају из стечајне масе пре него што се приступи намирењу повериочевих потраживања (чл. 188. Закона о санацији).

Поверене послове стечајни управник мора да обави стручно, са пажњом доброг привредника. Приликом вршења поверених послова стечајни управник мора да води рачуна о интересима стечајних поверилаца, излучних и разлучних поверилаца. Ако своје обавезе не извршава на наведени начин, стечајни управник ће бити одговоран за накнаду штете. Стечајни управник ће непосредно одговарати за штету коју почини намерно или са крајњом непажњом. Он ће бити ослобођен од одговорности ако је штета наступила услед предузимања радње коју је одобрило стечајно веће, или радње коју је стечајни управник извршио на основу обавезног упутства стечајног судије а са којим се сложило стечајно веће. Од овог правила постоји изузетак у случају када је одобрење или упутство за предузимање одређене радње стечајни управник издејствовао на преваран начин. У том случају стечајни управник ће непосредно одговарати за накнаду штете и поред прибављеног одобрења, односно упутства. Поступање стечајног управника којим се наноси штета учесницима у поступку стечаја представља озбиљан разлог за његово смењивање.

Питање правне природе правног положаја стечајног управника је веома спорно у правној теорији. Ово питање је предмет бројних дискусија у правној теорији, а резултат тих расправа је наставак различитих схватања о правној природи правног положаја сте-

³⁾ Одлука Вишег привредног суда СР Србије, Пж 3933/77.

чајног управника. Ипак, по овом питању у правној теорији су се искристалисала два супротна схватања. У том смислу разликују се две основне теорије о правној природи правног положаја стечајног управника: 1. публицистичка теорија и 2. теорија заступања.

Основна мисао присталица публицистичке теорије⁴⁾ је да је стечајни управник службени, судски, орган коме је поверено вршење службених функција. Као јавни орган *ad hoc*, стечајни управник је носилац јавноправних овлашћења. Зато стечајни управник предузима правне послове и радње у своје име а не у име неког другог лица, а на основу решења суда о постављењу.

Присталице теорије заступања⁵⁾ сматрају да је стечајни управник заступник стечајне масе. Стечајни управник, као заступник, предузима правне послове и радње у име дужника а њихова економска дејства непосредно се остварују у дужниковој имовини. Он, дакле предузима правне послове и радње у име и за рачун дужника.

На рачун теорије заступања упућено је више озбиљних приговора. Прво, овој теорији се приговара да стечајна маса нема правни субјективитет, већ да она представља објект у поступку стечаја па као таква не може имати заступника. Друго, стечајни управник у поступку стечаја предузима правне послове и радње на основу акта о постављењу на дужност стечајног управника. Он, дакле, као носилац одређене јавноправне стужбе предузима правне послове и радње у своје име — вршећи на тај начин своја законом одређена права и дужности.

Комбиновањем одређених елемената публицистичке теорије са теоријом заступања настала је мешовита теорија. Према схватању присталица мешовите теорије, стечајни управник је јавноправни орган са овлашћењима законског заступника. Међу присталицама ове теорије постоје несагласност по питању — кога заступа стечајни управник. Према једнима⁶⁾, стечајни управник је законски заступник стечајног дужника. Други⁷⁾, опет, сматрају да је стечајни управник законски заступник стечајног дужника и стечајног поверилаца.

У новије време, у нашој правној теорији појавила се нова теорија о правној природи правног положаја стечајног управника. Присталице ове теорије сматрају да је стечајни управник орган поступка стечаја који има специфична обележја и овлашћења. У том смислу „функција стечајног управника није јавноправног карактера, јер он ради под сталним надзором стечајног судије; стечајни управник не предузима самостално правне радње према трећим лицима, већ по одобрењу стечајног судије. Стечајни управник у нашем праву представља привредну организацију у стечају”⁸⁾.

⁴⁾ Митровић, др В.: оп. цит., стр. 193, Благојевић, Б.: Излучна тужба, „Правосуђе”, бр. 2, 1937. год. стр. 120—121, и др.

⁵⁾ Цуља, др С. Грабанско процесно право, и свеска, Београд, 1938. год. стр. 432.

⁶⁾ Дика, М.: Стечајно право и право присилне нагодбе, Загреб, 1976. год., стр. 88.

⁷⁾ Барч, др., Р.: Основи права поравнања и стечајног права, Београд, 1939. год., стр. 120.

⁸⁾ Велимировић, др М.: престанак организације удруженог рада, Нови Сад, 1977. год., стр. 92.

Питање правне природе правног положаја стечајног управника је предмет пажње и у немачкој правној теорији. Дискусије на ову тему су бројне и жучне, а њихов резултат је настанак различитих схватања правне природе правног положаја стечајног управника. Полазну основу за разматрање првне природе правног положаја стечајног управника представљају теорија заступања (Vertretertheorie) и публицистичка теорија (Amtstheorie).

У судској пракси СР Немачке прихваћена је публицистичка теорија по којој је стечајни управник нарочити правосудни орган (Rechtspflegeorgan) који у своје име обавља законом одређена права и дужности.⁹⁾

Присталице теорије органа (Organtheorie)¹⁰⁾ у немачкој правној теорији сматрају да је стечајни управник орган стечајне масе, која представља нарочиту врсту правног лица, и који је као такав њен законски заступник.

Присталице теорије неутралног иступања¹¹⁾ сматрају да стечајни управник „неутрално” заступа туђу имовину (Vermögen). У том смислу његове радње се односе само на туђу имовину која представља објект у поступку стечаја, а не на неко лице.

У нашем позитивном праву, стечајни управник је орган поступка стечаја са посебним положајем и овлашћењима. То је последица: 1. специфичности нашег друштвено-економског система, 2. чињенице да основна организација удруженог рада представља основни организациони облик удруживања рада радника на друштвеним средствима за производњу и 3. специфичности нашег правног система — у првом реду решења датих у Закону о санацији.

Евидентно је да је стечајни управник обавезни (облигатни) орган поступка стечаја кога одлуком о отварању поступка стечаја именује стечајно веће (суд). Приликом пријема дужности стечајни управник даје свечану изјаву пред председником стечајног већа да ће савесно вршити своју дужност. На основу овога могло би се закључити да је функција стечајног управника јавноправног карактера, што, наравно, није тачно. У нашем позитивном праву стечајни управник, као обавезни орган поступка стечаја, не може да се идентификује са лицем са јавноправним овлашћењима. У прилог томе говоре следећи разлози:

а) стечајни управник, као орган поступка стечаја, непосредно је одговоран за накнаду штете коју својим радом причини учесницима у поступку стечаја (стечајним повериоцима, излучним и разлучним повериоцима);

б) за разлику од стечајног управника који по класичном стечајном праву поверене задатке, по правилу, извршава самостално, у оквиру својих законских овлашћења, слобода, односно самосталност стечајног управника у извршавању његових законом одређених ов-

⁹⁾ Lent, F. — Jaurenig, O.: Zwangsvollstreckungs — und Konkursrecht, München, 1972. god., str. 147

¹⁰⁾ Böttcher: „Juristenzeitung”, 1963, str. 582, te „Zeitschrift für Zivilprozess”, sv. 71, str. 55.

¹¹⁾ Mohrbutter: Handbuch des gesament Vollstreckungs — und Insolvenzrechte, 1965. god.

лашћења у нашем позитивном праву добрим делом је ограничена. Вршење послова из своје надлежности стечајни управник обавља под сталним надзором стечајног већа, стечајног судије и одбора поверилаца (што је у складу са односом надзора — хијерархије између органа поступка стечаја). И не само то. За предузимање одређених радњи из његове надлежности потребно му је одобрење стечајног већа, односно упутство стечајног судије.¹²⁾

Према одредби члана 140. Закона о санацији, радници који су удружили рад код организације удруженог рада — дужника даном отварања стечаја престају да врше права управљања. Даном отварања поступка стечаја престају и овлашћења заступника и пуномоћника дужника. Она прелазе на стечајног управника. Стечајни управник, дакле, после свог именовања преузима права и дужности органа управљања и права руковођења и заступања организације дужника (чл. 80. Закона о санацији). На основу одредаба члана 80. Закона о санацији може се закључити да је стечајни управник у извесном смислу заступник организације — дужника. Али, он није заступник стечајне масе.¹³⁾ Преузимајући права и дужности органа управљања и заступника организације — дужника, стечајном управнику се самим тим намеће дужност да доврши започете послове стечајног дужника како би отклонио наступање штетних последица за стечајну масу: Пошто стечајни управник право заступања не може да пренесе на друга лица, то се он у свим односима према трећим лицима појављује као једино овлашћени заступник.

На основу изнетог можемо закључити да је стечајни управник, у нашем позитивном праву, орган поступка стечаја са посебним правним положајем и да у својим овлашћењима има елемената јавноправног карактера и елемената заступника.

д) Одбор поверилаца

Одбор поверилаца је орган поступка стечаја. То је орган стечајних поверилаца. У упоредном праву овај орган је, по правилу, основни орган поверилаца. Тако на пример, у немачком стечајном праву, где постоје два органа заједнице поверилаца у поступку стечаја — одбор поверилаца (Gläubigerausschuss) и збор поверилаца (Gläubigerversammlung), практично је значајнији орган у поступку стечаја одбор поверилаца¹⁴⁾. Одбор поверилаца је основни орган заједнице поверилаца у поступку стечаја и у стечајним правима Аустрије, Швајцарске, Италије.

¹²⁾ На пример, према одредби члана 165. став 3. Закона о санацији, стечајни управник може поднети тужбу за побијање правних радњи само на основу одобрења стечајног судије, или према одредби члана 169. за закључење нових уговора ради обновчења средстава дужника и завршења започетих послова неопходних да би се спречило наступање штете на средствима дужника потребно је одобрење стечајног већа итд. . .

¹³⁾ Доказ за то је одредба члана 81. став 2. којом се предвиђа непосредна одговорност стечајног управника сваком учеснику у поступку стечаја за штету која му се нанесе намерно или крајњом непажњом.

¹⁴⁾ Lent, F. — Jauerling, O.: Op. cit. str. 141 i 143.

У француском стечајном праву, заједницу поверилаца у поступку стечаја заступају контролори. Контролоре именује стечајни судија из реда кадникованих поверилаца. Стечајни судија може именовати једног или двојицу контролора (чл. 11. ал. 1. Закона од 13 јула 1967. године). Контролори пружају помоћ стечајном судији у обављању послова из његове надлежности, врше проверу дужниковог пословања, контролу рада стечајног управника. Да би што успешније обавили поверене задатке у поступку стечаја, контролорима је дато овлашћење да могу да траже извештај о стању поступка стечаја, наплатама и исплатама из дужникове имовине итд. (чл. 12 л. 2. Закона од 13. јула 1967. год.). Функција контролора је бесплатна. Они одговарају за штету коју су причинили учесницима у поступку стечаја, а која је резултат грубе грешке контролора у обављању послова из њихове надлежности (чл. 12. ал. 3. Закона од 13 јула 1967.).

Постојање одбора поверилаца, као органа поступка стечаја, је израз начела самосталности поверилаца у поступку стечаја. Преко одбора поверилаца, као органа поступка стечаја, остварује се, добрим делом, самосталност поверилаца у поступку стечаја. Повериоцима у поступку стечаја је омогућено да путем одбора поверилаца контролишу рад стечајног управника. Захваљујући законом одређеним овлашћењима, повериоци путем одбора поверилаца остварују надзорну, саветодавну и заштитну функцију у поступку стечаја. Ово не значи да повериоци нису у могућности да и сами непосредно, изван свог органа, у поступку стечаја предузимају одређене радње значајне за управљање поступком.

Једно од значајних питања у вези са правним положајем одбора поверилаца је питање да ли је овај орган стечајног поступка обавезан (облигатан) или факултативни орган? Ово питање је различито решавано у стечајном праву. У неким старијим стечајним законима одбор поверилаца је био установљен као обавезни орган поступка стечаја (у ранијем аустријском стечајном праву, у Стечајном закону који је важио у Хрватској, а у Законику о стечајном поступку Србије од 1861. године одбор поверилаца је био обавезни орган поступка стечаја, али, тек од неуспешног рочишта за поравнање.

Према југословенском Стечајном законикау од 1929. године, одбор поверилаца је био факултативни орган. Основни задатак одбора поверилаца је био да у име поверилаца, и у њиховом заједничком интересу, врши надзор над пословањем управника стечајне масе и да му пружа помоћ у обављању његових законом одређених задатака.

Одбор поверилаца је конципиран као факултативни орган поступка стечаја у позитивном праву Немачке, Аустрије, Швајцарске.

Уредбом о престанку предузећа и радњи од 1953. године одбор поверилаца није био предвиђен као орган поступка стечаја. Овом Уредбом институт принудне ликвидације (стечаја) био је регулисан, уређен, тако да су се његовом применом, по правилу, штитили опште друштвени интереси. О заштити интереса поверилаца, спровођењем и окончањем поступка стечаја, готово да није било ни говора.

Законом о принудном поравнању и стечају било је предвиђено постојање одбора поверилаца као факултативног органа поступка стечаја. И Законом о санацији изричито је предвиђено да је одбор по-

верилаца факултативни орган поступка стечаја (чл. 85. ст. 1.). Овакво решење у Закону о санацији омогућава стечајном већу да у сваком конкретном случају, а имајући при том у виду обим стечајне масе, број поверилаца итд., слободно и самостално одлучи да ли ће се образовати одбор поверилаца или се то неће учинити. Повериоци не могу утицати на одлучивање стечајног већа о образовању одбора поверилаца. Од овог правила предвиђен је изузетак у одредби члана 85. став 2. Закона о санацији. Поменутом одредбом се предвиђа да ће на захтев поверилаца, чија потраживања износе више од 50% од укупног износа потраживања свих поверилаца и која су утврђена на рочишту за испитивање потраживања, стечајно веће бити дужно да образује одбор поверилаца. Обзиром на начело официјелности и на његово значајно обележје — судско руковођење поступком стечаја (коме је овде дата предност), стечајном већу се у овом случају препушта да одреди хоће ли образовати одбор поверилаца. Сасвим је сигурно да ће стечајно веће одбити захтев поверилаца у случају када је стечајна маса незнатна, или када би образовање одбора поверилаца довело до знатног повећања трошкова поступка стечаја. На основу изнетог можемо закључити да практично овде и не постоји никакво одступање од правила да повериоци не могу утицати на одлучивање стечајног већа о образовању одбора поверилаца. Сматрамо да у овом случају можемо говорити само о захтеву поверилаца за образовање одбора поверилаца. Иначе, стечајно веће може образовати одбор поверилаца по сопственој иницијативи или по захтеву поверилаца — што нема никаквог утицаја на правни положај одбора. У сваком случају он је факултативни, саветодавни орган поступка стечаја.

У нашем Стечајном закону од 1929. године било је предвиђено да се одбор поверилаца састоји из три, а највише пет чланова и потребног броја њихових заменика (§ 95. ст. 1.). У нашем Закону о санацији законодавац је питање броја чланова одбора поверилаца решио на један веома еластичан начин. Он је дао критеријуме који треба да помогну стечајном већу да у сваком конкретном случају, приликом одлучивања о образовању одбора поверилаца и о броју његових чланова, изнађе најадекватније решење. Ти критеријуми су следећи:

Први, одбор поверилаца је факултативни орган. Значи, стечајно веће може, али не мора да образује одбор поверилаца, као орган поступка стечаја. У том смислу законодавац је изричито предвидео да у случају када је број поверилаца мањи од пет, неће бити образован одбор поверилаца, већ ће овлашћења одбора поверилаца вршити сви повериоци (чл. 86. ст. 2).

Други, законодавац није одредио број чланова одбора поверилаца. Он је, значи, препустио стечајном већу да у сваком појединачном случају одреди број чланова одбора. Приликом одређивања броја чланова одбора стечајно веће мора водити рачуна о обиму стечајне масе, о броју поверилаца итд. Тако, стечајно веће ће образовати одбор поверилаца у случају када је стечајна маса знатне вредности а има и доста поверилаца.

Трећи, број чланова одбора поверилаца мора бити непаран (чл. 86. ст. 1). Овај критеријум је у одређеним случајевима веома

тешко испоштовати. Ради заштите интереса одређене категорије поверилаца, законодавац је предвидео да поверилац, чија потраживања износе више од 1/4 укупно утврђених потраживања свих поверилаца, може на свој захтев да уђе у одбор поверилаца (чл. 87. ст. 3.). Поставља се питање шта ће бити у случају када стечајно веће на првом рочишту одреди број чланова одбора, који је непаран, а касније, на накнадном рочишту, појави се поверилац чије признато потраживање износи више од 1/4 укупно утврђених потраживања свих поверилаца. Самим тим он је испунио законом предвиђени услов да постане члан одбора поверилаца, па као такав улази у одбор поверилаца, који сада има парни број чланова. Како је законом предвиђен непаран број чланова одбора, то ће стечајно веће морати да повећа број чланова одбора за још једног члана. Сматрамо да је овај случај више теоријског него практичног значаја. У пракси, по правилу, повериоци чија су потраживања према дужнику велика пријављују их одмах без оклевања.

Чланови одбора поверилаца бирају се, по правилу, на крају првог рочишта за испитивање пријављених потраживања. Активно право бирања чланова одбора поверилаца припада повериоцима чија су потраживања у целини или делимично утврђена, као и повериоцима чија су потраживања оспорена а стечајно веће нађе да су их учинили вероватним.

Мада Законом о санацији пасивно право бирања (право да се бира за члана одбора поверилаца) није посебно регулисано, обзиром на значај одбора поверилаца у поступку стечаја и његову правну природу, може се закључити да у одбор поверилаца могу бити бирани повериоци чија су потраживања утврђена (тзв. стварни повериоци). Било би илузорно изабрати у одбор поверилаца повериоца чије је потраживање оспорено, па се касније утврди да оно и не постоји. Наше позитивно право не допушта могућност да се у одбор поверилаца бира лице које није стечајни поверилац, за разлику од нашег стечајног закона од 1929. године.

У вези са активним и пасивним правом избора чланова одбора поверилаца поставља се једно питање које је од практичног значаја. Како ово право врше организације удруженог рада и друга правна лица — повериоци? Приликом вршења активног и пасивног права избора чланова одбора поверилаца, повериоце — правна лица заступа инокосни пословодни орган, или претседник колегијалног пословодног органа, или лице које пословодни орган за то овласти самостално или уз сагласност одређеног органа.

За избор у одбор поверилаца наш законодавац не захтева посебне квалификације. У одбор поверилаца бирају се лица у која се има поверење, која су се доказала као савесна и марљива, морално-политички подобна — која су једном речју добри привредници. У одбор поверилаца се не може бирати лице које, према нашем позитивном праву, не може бити одређено за стечајног управника.

Своја права и дужности у одбору поверилаца избрани члан одбора не мора да врши лично и непосредно. Законодавац предвиђа могућност да члана одбора може, на основу специјалног пуномоћја,

да заступа и лице које није поверилац. Законом о санацији се не предвиђа избор заменика чланова одбора поверилаца. Лице изабрано за члана одбора поверилаца може одбити да се прими те дужности.

Члан одбора поверилаца који не присуствују састанцима одбора, који се немарно односи према својим обавезама у одбору — који једном речу своје обавезе у одбору не извршава успешно, може бити смењен. Смењивање таквог члана одбора поверилаца не значи истовремено и смењивање организације удруженог рада — повериоца. У том смислу ће стечајно веће позвати организацију — повериоца, чији је представник у одбору смењен, да одреди друго лице за његово представљање у одбору.

Своју делатност одбор поверилаца обавља у току целог поступка стечаја — све до његовог окончања и брисања организације удруженог рада — стечајног дужника из судског регистра. Пошто је одбор поверилаца колегијални орган, он своју делатност обавља на седницама. То значи да одбор поверилаца одлучује, односно доноси своје одлуке на седницама. Седнице одбора поверилаца сазива стечајни судија по службеној дужности, или на предлог стечајног управника, или већине чланова одбора. Седницама одбора руководи (претседава) један од чланова одбора, кога су изабрали чланови одбора (чл. 88. ст. 1). Из стилизације текста одредбе члана 88. став 1. Закона о санацији може се закључити да чланови одбора бирају једног члана одбора да руководи седницама одбора до окончања поступка стечаја. Било би нецелисходно када би се за сваку седницу одбора бирао претседавајући. Тим пре што функција претседавајућег не даје никакве повластице. Он је један од равноправних чланова одбора поверилаца.

Седницама одбора поверилаца поред чланова одбора присуствују стечајни управник и стечајни судија. Присуство стечајног управника седницама одбора поверилаца је неопходно обзиром на његову функцију у поступку стечаја. Стечајни управник помаже члановима одбора поверилаца у раду на тај начин што им пружа информације и даје објашњења о питањима о којима се расправља на седници. Стечајни управник и стечајни судија немају право гласа на седницама одбора поверилаца. Право одлучивања о законом одређеним питањима имају само чланови одбора поверилаца. За пуноважност одлуке одбора поверилаца потребна је већина гласова присутних чланова. У случају када су гласови међу присутним члановима подељени, тако да ни за један став одбора не постоји потребна већина, одлучује стечајни судија. Поставља се питање, како ће се поступити у случају кад стечајни судија не прихвати ниједан од два различита става чланова одбора поверилаца, већ предложи неки трећи став? Мада ово питање није изричито регулисано Законом о санацији, обзиром на судско руковођење судским поступком, сматрамо да се овде може применити одредба члана 88. став 3 Закона о санацији — важиће решење које је предложио стечајни судија.

За свој рад у одбору поверилаца чланови одбора немају право на награду. Они имају право само на накнаду нужно учињених издатака, коју могу наплатити одмах по обављеном послу. О нужности учињених издатака, као и о износу у коме се они имају на-

кнадити, одлучује стечајни судија. Пошто износ накнаде улази у трошкове поступка стечаја, то се он првенствено намирује. Јер, пре него што се приступи намиривању поверилаца, из бруто деобне масе издваја се износ за исплату трошкова поступка (чл. 188. Закона о санацији).

2. НАДЛЕЖНОСТ ОРГАНА ПОСТУПКА СТЕЧАЈА

Надлежност органа у поступку стечаја је одређена одговарајућим одредбама Закона о санацији и престанку организација удруженог рада.

Стечајно веће је највиши — главни орган у поступку стечаја. Обзиром на овлашћења која има у поступку, стечајном већу у поступку стечаја у укупности припадају права из надлежности стечајног суда. То значи да стечајно веће поступа у стечајном поступку у име суда.

Пошто је стечајно веће главни орган у поступку стечаја, то је њему постављено у надлежност да решава о најзначајнијим питањима поступка стечаја. Питања о којима решава стечајно веће изричито су одређена законом. Одговарајућим одредбама Закона о санацији је предвиђено разграничење у погледу вршења послова из надлежности стечајног већа. У том смислу законом је предвиђено да послове из надлежности стечајног већа обављају: 1. председник стечајног већа и 2. стечајно веће.

Председник стечајног већа је овлашћен да:

— испита да ли је над дужником претходно вођен поступак санације, пошто претходно спровођење санације над инсолвентном организацијом представља процесну претпоставку за покретање поступка за утврђивање услова за отварање поступка стечаја (чл. 93. Закона о санацији).

— врши претходно испитивање предлога за принудно поравнање. У том смислу председник стечајног већа утврђује да ли је предлог за принудно поравнање по форми и садржини подобан за покретање поступка за принудно поравнање (чл. 102. Закона о санацији).

Стечајно веће је надлежно да:

— утврђује да ли су испуњени услови за принудно поравнање и одређује управника принудног поравнања (чл. 74.),

— доноси одлуку о покретању поступка за утврђивање услова за отварање поступка стечаја (чл. 95.),

— именује стечајног судију (чл. 95, ст. 3.),

— отвара поступак стечаја ако дужник о року не поднесе предлог за принудно поравнање (чл. 98.),

— позива огласом повериоце ради закључења принудног поравнања (чл. 103.),

— испитује економско-финансијско стање дужника и пријављена потраживања у принудном поравнању (чл. 113.).

— одобрава закључено принудно поравнање (чл. 116.),

— доноси одлуку о отварању поступка стечаја (чл. 134.),

— одређује стечајног управника (чл. 78.),

— одобрава исплату аконтација стечајном управнику (чл. 84. ст. 2.),

— утврђује број чланова одбора поверилаца (чл. 86.),

— доноси одлуку о закључењу поступка стечаја уколико утврди да средства дужника која би ушла у стечајну масу нису довољна ни за намирање трошкова тог поступка, или да су незнатне вредности (чл. 136.),

— задржава одређени број радника стечајног дужника на раду после отварања стечаја (чл. 141. ст. 2.),

— доноси одлуку о отписивању ненаплативих потраживања (чл. 145. ст. 3.),

— доноси одлуку о ограничењу права овлашћених лица дужника да врше правне послове, као и привремену меру обезбеђења којом одређује обуставу исплата са жиро-рачуна дужника (чл. 97.),

— одређује рочиште за испитивање потраживања и утврђује пријављена потраживања ако их призна стечајни управник а не оспори ниједан од присутних поверилаца (чл. 174.),

— одређује накнадно рочиште за испитивање потраживања (чл. 176. ст. 2.),

— одбацује пријаве потраживања које стигну после закључења рочишта за главну деобу (чл. 176.),

— одлучује који ће се послови окончати у току поступка стечаја у циљу спречавања наступања штете над дужниковим средствима (чл. 168. ст. 2.),

— може да услови својом сагласношћу закључивање неких нових послова (чл. 169.),

— одређује начин продаје ствари које улазе у стечајну масу (чл. 179.),

— одређује почетну цену постројењима и уређајима стечајног дужника која се продају путем јавне продаје (чл. 182. ст. 2.),

Наведена овлашћења нам указују на значај који стечајно веће, као орган поступка стечаја, има у поступку и чине разумљивом, оправданом и логичном чињеницу да овај орган поступа у име стечајног суда. Основни задатак стечајног већа и стечајног судије је да, као судски органи, у оквиру својим законом одређених овлашћења руководе поступком стечаја и суде о бројним и сложеним правним односима у поступку. Стечајно веће своје одлуке доноси на састанцима.

Све послове у вези са спровођењем поступка стечаја, осим оних у надлежности стечајног већа, обавља стечајни судија. На тај начин доприноси се остварењу начела хитности поступка стечаја.

У надлежност стечајног судије је да:

— контролише рад стечајног управника и повремено тражи извештај о току поступка стечаја и уновчењу стечајне масе, најмање једанпут у три месеца (чл. 82.),

— даје сагласност на израду предрачуна трошкова поступка стечаја (чл. 81. ст. 1. т. 2.),

— даје одобрење стечајном управнику да из стечајне масе наплати награду или накнаду на коју има право (чл. 84. ст. 3.),

— одлучује о праву на накнаду нужно учињених издатака чланова одбора поверилаца (чл. 90. ст. 1.),

— сазива седнице одбора поверилаца (чл. 88. ст. 1.),

— одлучује у случају када су код одлучивања у одбору поверилаца гласови подељени (чл. 88. ст. 3.),

— заједно са вештацима испитује економско-финансијско стање стечајног дужника (чл. 131. ст. 2.),

— врши надзор над пословањем управника принудног поравнања и стечајног управника (чл. 72. ст. 1.),

— подноси стечајном већу извештај о економско-финансијском стању дужника са мишљењем да ли има места отварању поступка стечаја (чл. 133.),

— даје одобрење стечајном управнику за подношење тужбе за побијање правних радњи (чл. 165. ст. 3.),

— учествује у рочишту за испитивање потраживања (чл. 174. ст. 3.),

— даје мишљење о почетној продајној цени за јавну продају постројења и уређаја (чл. 182. ст. 2.),

— даје примедбе на нацрт за главну деобу (чл. 193.),

— доноси одлуке о накнадној деоби (чл. 197. ст. 2.),

— даје мишљење о завршном извештају који стечајни управник подноси стечајном већу (чл. 200.),

Делатност стечајног управника је обимна и веома значајна за законито, ефикасно и брзо спровођење поступка стечаја. Пошто даном отварања поступка стечаја радници, који су удружили рад код организације-дужника, престају да врше права управљања а тог дана престају и овлашћења дотадашњих заступника и пуномоћника дужника, стечајни управник после свог именовања преузима права и дужности органа управљања, руководи пословима дужника и заступа га (чл. 80. Закона о санацији). Послове из своје надлежности стечајни управник обавља током целог поступка стечаја — све до његовог окончања. Обзиром на време предузимања, послови стечајног управника се могу груписати у три етапе.

За послове који се предузимају у првој етапи карактеристично је да их стечајни управник мора предузети одмах после увођења у дужност, као и да треба да их изврши у што краћем року. У овој етапи, стечајни управник је дужан да:

— ажурира књиговодствену евиденцију од последњег завршног рачуна до дана отварања поступка стечаја,

— образује комисију за инвентарисање. Посао инвентарисања је веома значајан па се у том смислу он има обавити савесно, стручно и тачно. После извршеног инвентарисања врши се примопредаја средстава стечајног дужника стечајном управнику,

— састави почетни биланс стечаја (чл. 145. ст. 2.),

— угаси рачун стечајног дужника и да отвори нови рачун преко кога ће се вршити пословање дужника (чл. 146.),

— изради печате са новом ознаком фирме (чл. 147.),

— донесе решења о престанку радног односа радника дужника изузев онима које још задржава на раду ради довршења започе-

тих послова или ради вођења поступка стечаја, али најдуже једну годину (чл. 141.),

— заједно са стечајним судијом састави предрачун трошкова поступка стечаја (чл. 84.),

У другој етапи стечајни управник је дужан да:

— се као добар привредник стара о довршавању започетих а још неизвршених послова дужника, као и послова потребних да би се спречило наступање штете на средствима дужника,

— испита сва пријављена потраживања и на рочишту за испитивање, у зависности од документације којом располаже, да их призна или оспори,

— без одлагања достави дужницима стечајне масе опомене да одмах измире своје обавезе,

— уновчи ствари које чине основна средства, обртна средства и средства заједничке потрошње, која улазе у стечајну масу.

Пословима који се предузимају у трећој етапи окончава се поступак стечаја. У том смислу стечајни управник је дужан да:

— сачини нацрт за главну деобу ствари (чл. 193.),

— учествује у расправи о нацрту за главну деобу (чл. 194.),

— на основу правоснажног решења о главној деоби исплати потраживања повериоцима у року од 15 дана од дана правоснажности решења (чл. 196.). Стечајни управник врши исплате потраживања повериоцима и после одлуке стечајног судије о накнадној деоби.

— по закључењу поступка стечаја поднесе стечајном већу завршни извештај о свом пословању, са мишљењем стечајног судије (чл. 200. ст. 1.).

Као орган стечајних поверилаца и орган поступка стечаја, одбор поверилаца остварује своју функцију (заштитну, саветодавну и надзорну) и доприноси ефикаснијем и бржем спровођењу и окончању поступка стечаја вршењем својих права и овлашћења у поступку. У том смислу одбор поверилаца:

— има овлашћење да разматра извештаје стечајног управника о току поступка стечаја и стању стечајне масе. Том приликом одбор поверилаца цени: да ли стечајни управник ефикасно обавља поверене послове, да ли су оправдани предложени трошкови поступка стечаја, да контролише стање стечајне масе — ефикасност њеног прикупљања и њено уновчавање.

— има право да прегледа пословне књиге и целокупну документацију коју је преузео стечајни управник како би што успешније обавио поверене задатке,

— даје мишљење стечајном већу о начину продаје (прикупљање понуда или непосредна погодба) основних, обртних средстава и средстава заједничке потрошње стечајног дужника ако се продаја не врши јавним надметањем (чл. 179. ст. 2.),

— даје мишљење о почетној продајној цени постројења или уређаја, као и појединих ствари које чине постројења и уређаје стечајног дужника, а такве су природе да се појединачно не могу продати (чл. 182. ст. 2.),

— даје мишљење о предлогу стечајног управника за отписивање мањкова, ненаплативих потраживања (чл. 145.),

— може да предложи смењивање стечајног управника.

3. МЕБУСОБНИ ОДНОСИ ОРГАНА ПОСТУПКА СТЕЧАЈА

Законито, ефикасно и брзо спровођење и окончање поступка стечаја може да се оствари само уколико сви органи поступка стечаја у потпуности извршавају своја законом одређена права и обавезе. Обзиром да су послови стечајног већа, стечајног судије, одбора поверилаца и стечајног управника управљени ка јединственом циљу — остварење законитог престанка инсолвентне организације удруженог рада, то приликом извршења законом одређених послова између органа поступка стечаја установљавају се одређени односи. Мебусобни односи органа поступка стечаја су одређени надлежношћу коју ови органи имају у поступку, а регулисани су Законом о санацији. У основи регулисања односа између органа поступка стечаја је однос надзора (хијерархије). Законом о санацији је, за разлику од Закона о принудном поравнању и стечају, хијерархијском односу између органа поступка стечаја дат посебан значај (в. чл. 68. ст. 2.). Хијерархијски однос је новим решењем добио посебан, нов садржај који је унео новину у систему спровођења поступка стечаја. У односу надзора (хијерархије) између органа поступка стечаја полази се од одбора поверилаца и стечајног судије до стечајног већа — главног органа у поступку стечаја.

Једно од посебних права и истовремено дужносит стечајног судије је да врши стални надзор над радом стечајног управника. Обзиром да делатност стечајног управника има нарочити значај за законито и ефикасно спровођење и окончање поступка стечаја, као и да би се омогућило стечајном већу, стечајном судији и одбору поверилаца да врше надзор и контролу над његовим радом, законом је установљена дужност стечајног управника да о свом раду и резултатима рада полаже рачун овим органима. У том смислу стечајни управник је дужан да најмање једанпут у три месеца подноси извештај о току поступка стечаја и стању стечајне масе. Стечајни управник је дужан да поднесе извештај и на захтев стечајног судије и одбора поверилаца. У извештају о току поступка стечаја стечајни управник обавештава органе који врше надзор и контролишу његов рад о пословима које је у протеклом периоду обављао и саопштава им резултате предузетих послова и радњи. Ако приликом обављања одређених послова наилази на тешкоће, стечајни управник је дужан да о томе у свом извештају обавести стечајно веће, стечајног судију и одбор поверилаца како би они могли благовремено да предузму мере из њихове надлежности за отклањање уочених тешкоћа, односно њихово решавање. Извештај о стању стечајне масе садржи податке о стечајној маси означење активе, означење висине новчаног износа који је добијен продајом средстава стечајне масе у периоду за који се подноси извештај, означење износа трошкова учињених ради продаје ствари итд. . . . Подношење извештаја стечајном судији, кад год то овај захтева, је значајна обавеза стечајног управника. На основу примљеног извештаја, стечајни судија даје потребна упутства стечајном управнику. У вршењу права надзора над радом стечајног управника, стечајни судија има право да му даје упутства. Ово право стечајног судије је од посебног значаја у случајевима када стечајни управник решава о важним правним питањима. Давањем упутстава у овим слу-

чајевима стечајни судија доприноси законитом, брзом и ефикасном спровођењу и окончању поступка стечаја. Пошто су упутства значајна у спровођењу и окончању поступка стечаја, у пракси се поставило питање у ком облику стечајни судија треба да даје упутства стечајном управнику. Преовладало је мишљење¹⁵⁾ да стечајни судија мора давати упутства у писменој форми. Само изузетно, у случајевима када одмах мора да интервенише, стечајни судија може их давати и усмено. Било би пожељно да стечајни судија о сваком значајнијем упутству стечајном управнику стави белешку у стечајном спису. Разлога за то има више: 1. упутства стечајног судије су обавезна за стечајног управника, 2. стечајни управник није одговоран за штету која је настала због поступања по упутству стечајног судије и 3. да би се омогућило стечајном већу да из списка види целокупни ток рада стечајног управника и стечајног судије, као и да сазна како стечајни судија остварује своје право надзора.

Стечајно веће је главни орган поступка стечаја са неограниченим правом надзора над радом свих органа у поступку. У том смислу стечајно веће је овлашћено да по службеној дужности може да мења одлуку стечајног судије и стечајног управника ако нађе да је та одлука незаконита или нецелисходна (чл. 68. ст. 2.). Овом одредбом Закона о санацији стечајно веће је с једне стране добило широка овлашћења у поступку стечаја, док је с друге стране стекло обавезу пуног ангажовања у спровођењу поступка стечаја — од доношења одлуке о отварању стечаја до окончања поступка стечаја. Вршење овлашћења из члана 68. став 2. Закона о санацији подразумева непосредно ангажовање стечајног већа у свим стадијумима поступка стечаја. У свом непосредном ангажовању у пословима поступка стечаја, стечајно веће ће благовремено, по службеној дужности а може и по приговору и предлогу, мењати одлуке стечајног управника и стечајног судије којима се вређају битне одредбе поступка стечаја или које се односе на радње којима стечајни управник прелази границе својих овлашћења одређених законом. Ово овлашћење стечајног већа треба у пуној мери да допринесе законитом, ефикасном и брзом спровођењу и окончању поступка стечаја.

Када решава по приговорима овлашћених лица (поверилаца, стечајног управника, стечајног судије), одлука стечајног већа замењује наредбе и упутства стечајног управника и стечајног судије. У овом случају одлуке стечајног већа представљају првостепене одлуке зато што их стечајно веће доноси као главни орган поступка стечаја са неограниченим правом надзора над органима поступка. То даље значи да приликом одлучивања по приговорима стечајно веће не представља другостепени орган у чијој би надлежности, у смислу одредаба парничног поступка, било одлучивање по жалбама. Жалба се може уложити другостепеном суду само против решења и одлука стечајног већа, под условом да жалба није искључена одредбама Закона о санацији. Начело двостепености у систему жалби, које је карактеристично за парнични поступак, у стечајном поступку се, дакле, остварује само против одлука и решења стечајног већа. О уложеној жалби на одлуку стечајног већа одлучује другостепени суд.

¹⁵⁾ Кашанин, др Р.: Коментар Закона о санацији и престанку организација удруженог рада, Београд, 1981. год., стр. 156.

Dr DARA MILENOVIC
maître de conférence à la Faculté de Droit à Niš

LES ORGANES MIS EN OEUVRE DANS LA PROCEDURE D'OUVERTURE DE LA FAILLITE ET DE LA LIQUIDATION JUDICIAIRE

Résumé

La faillite est une manière de liquidation d'une organisation insolvable de travail associé. La procédure de l'ouverture de la faillite est une procédure juridique et elle est menée par les organes de la procédure d'ouverture de la faillite et de la liquidation judiciaire. Ces organes sont: le comité de la faillite judiciaire, le juge de la procédure de liquidation, le gérant et, d'une manière générale, le comité des créanciers. Les organes de cette procédure peuvent être facultatifs ou engagés. Les organes engagés sont: le comité, le juge et le gérant de la procédure d'ouverture de la faillite. L'organe facultatif est le comité des créanciers. Ce sont les organes de la procédure de la faillite qui s'occupent de tous les travaux dans le cadre de la procédure et ces travaux sont très importants pour la liquidation légale et rapide de l'organisation insolvable du travail associé. Ces organes veillent à l'exécution de tous les moyens financiers dont disposait l'organisation en liquidation et leur répartition aux organisations et aux personnes-aux créanciers non-priviliégiés de l'organisation du débiteur failli. Les questions suivantes font l'objet de ce travail: 1. les organes de la procédure de la faillite, 2. la compétence de l'organe de la procédure de la faillite et 3. les rapports mutuels entre organes de la procédure de liquidation.